

Blikken door het **verval** heen

De Bossche kunstenaar Margriet Luyten legde de dood vast in portretten van hoogbejaarden, kinderen en haar eigen moeder. 'Het zijn geen foto's die je snel in je opneemt. Dan werken ze niet.'

Door **Arno Haijtema**

De dood in de fotografie, dat is altijd een precare combinatie. Gewoonlijk lopen we met een grote boog om het onderwerp heen, eeuwig weerspanning als we zijn ons te verzoenen met onze sterfelijkheid. We hebben de neiging foto's die ons met het onvermijdelijke einde confronteren, weg te schuiven. Temeer omdat ze, door de realistische aard van het medium, de dood letterlijk onder ogen en bijna binnen handbereik brengen.

Wie, zoals de Bossche kunstenaar Margriet Luyten (1952), een boek samenstelt met foto's die de nakende dood en pas overledenen tonen, moet bedacht zijn op heftige reacties. En die komen er dan ook op haar pas verschenen boek *Stervelingen*. 'Het zijn geen foto's die je vanuit je ooghoeken even snel in je opneemt', zegt Luyten. 'Dan werken ze niet. Maar als mensen echt durven te kijken, reageren ze vrijwel altijd positief.'

Stervelingen bestaat uit drie delen. In deel één toont Luyten portretten van hoogbejaarden, dikwijls over de 100, gecombineerd met foto's uit hun jeugd. Bij alle fysieke verval dat zo zichtbaar wordt, onthullen de portretten ook wat klaarblijkelijk steeds tot het laatst in tact blijft: de twinkeling in de ogen.

Deel twee bevat door Luyten bewerkte foto's van gestorven baby's en jonge kinderen. De foto's zijn door Luytens techniek enigszins overbelicht, waardoor ze een - letterlijke - lichtheid hebben. Sommige details worden daardoor minder zichtbaar, en dat maakt de aanblik van de aangrijpende foto's voor de toeschouwer dragelijk: ze zijn net niet té intiem. De beelden werden aangeleverd door de ouders van de jonggestorvenen, die erg bereidwillig bleken om aan Luytens project deel te nemen.

Het derde deel van *Stervelingen* is gewijd aan Ella, de hoogbejaarde moeder van Luyten. In een reeks portretten maakt Luyten de toeschouwer deelgenoot van het langzame proces van fysiek verval, tot de dood erop volgt. De laatste foto's van Ella tonen haar broze, verkreukelde vingers, vel over been, en, uiteindelijk, haar hoofd, wanneer ze is opgebaard op haar sterfbed. Een prachtig, kalm beeld van overgave, met haar golvende haren en naast haar een boeket bloemen, symbool bij uitstek van vergankelijkheid.

Luyten begon haar moeder Ella te fotograferen toen die door haar hoge leeftijd in toenemende mate hulpbehoevend werd. Luyten besloot haar intensief te gaan verzorgen - wat uiteindelijk een periode van vijf jaar zou duren.

'Als gevolg daarvan had ik minder tijd om naar mijn atelier te gaan. Toen

Ella. Uit het boek 'Stervelingen' van kunstenaar Margriet Luyten.

'Bedden beschouw ik als een podium. Een plek waar alles gebeurt. Je wordt erop geboren en je gaat erop dood'

Mevrouw Van Onzenoort (15-05-1902 tot 17-11-2008).

ben ik, heel geleidelijk, haar gaan fotograferen. Het had iets vanzelfsprekends, ook voor mijn moeder. Ze was altijd al gewend om langdurig te poseren, aangezien mijn vader haar vroeger ook veel heeft gefotografeerd. Ze was erg geduldig.'

Stervelingen bevat ook enkele naaktfoto's van Ella, die Luyten maakte als ze haar moeder in bad deed. 'Ze had er aanvankelijk moeite mee dat ook die

foto's openbaar zouden worden', vertelt Luyten. 'Dan ziet iedereen dat ik maar één borst heb, zei ze. Maar uiteindelijk heeft ze zich ook met die beelden verzoend.'

Het fotograferen van sterfelijkheid past in de thematiek van Luyten, die vaak leven en dood tot onderwerp van het werk neemt. 'Voorheen gebruikte ik de fotocamera als een soort visueel schetsboek. Ik werkte vooral

in drie dimensies, en was veel met bedden bezig. Bedden beschouw ik als een podium, een plek waar van alles gebeurt. Je wordt erop geboren en je gaat erop dood.'

Stervelingen is Luytens eerste foto-project. Ze gebruikte voor het printen van de foto's de bijzondere gomdruktechniek, die de foto's een speciale geïllustreerdheid verleent. 'De gomdruk is een enorm trage techniek. Je bouwt

een beeld in een aantal lagen op, voegt kleuren toe, haalt dingen weg. Tussendoor moet de print telkens drogen. Met een afdruk ben je al met al minstens een week bezig. Dat langzame, dat vond ik mooi passen bij de traagheid van de ouderdom.'

Stervelingen van Margriet Luyten. Pels & Kemper, 29,50 euro. ISBN 978-90-79372-05-8